

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ «50 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΗ ΤΟΥ '68. Η ΕΥΡΩΠΗ
ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – ΕΙΡΗΝΗ – ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»
Δευτέρα 14 Μαΐου 2018**

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΠΑΝΟΥ ΤΡΙΓΑΖΗ, ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΠΑΔΟΠ

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΜΑΗΣ ΤΟΥ '63

1.Εισαγωγή

Εισαγωγικά, επιστρέψτε μου να επισημάνω ότι ο Μάης του '68 δεν ήταν μόνο γαλλικός, αλλά πολύ ευρύτερος, αφού η νεολαιίστικη εξέγερση είχε απλωθεί, με τον ένα ή άλλο τρόπο, σε όλη την Ευρώπη, αλλά και πέραν του Ατλαντικού.

Κάνοντας την επισήμανση αυτή, δεν υποτιμώ τον αντίκτυπο του Γαλλικού Μάη, καθώς πολύ σωστά λέγεται ότι «όταν κρυστολογεί η Γαλλία, φταρνίζεται όλη η Ευρώπη». Δίκαια η Γαλλία θεωρείται λίκνο επαναστατικών ιδεών και αφετηρία μεγάλων κινημάτων για την διεκδίκηση ενός διαφορετικού κόσμου και μιας άλλης Ευρώπης.

Σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συγκριθούν οι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πραγματικότητες στη Γαλλία και την Ελλάδα. Έχει και η χώρα μας μεγάλες αγωνιστικές παραδόσεις, αλλά το ειδικό της βάρος στις ευρωπαϊκές εξελίξεις δεν πρέπει να υπερτιμάται, π.χ., λεγόταν, πριν το 2015, ότι από την Ελλάδα θα ξεκινήσει μια μεγάλη αλλαγή και για την Ευρώπη.

Αναμφισβήτητα, οι αντιμνημονιακοί και αντινεοφιλελεύθεροι αγώνες του ελληνικού λαού είχαν βαθύ αντίκτυπο σε όλη την ΕΕ, ενέπνευσαν κινηματικές πρωτοβουλίες και κυρίως ένα μεγάλο κίνημα αλληλεγγύης με τον ελληνικό λαό, το οποίο προσωπικά έχω χαρακτηρίσει «σύγχρονο φιλελληνισμό».

Όσο για τα πέραν του Ατλαντικού κινήματα, αξίζουν ιδιαίτερης μνείας. Άλλωστε, στις ΗΠΑ γεννήθηκαν και άνθισαν τα κινήματα πολιτικής ανυπακοής (civil disobedience), που ένας κορυφαίος εκπρόσωπός τους, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, δολοφονήθηκε στις 4 Απριλίου 1968, έχοντας ξεκινήσει την κινηματική του δράση, το 1955, όντας απλός πάστορας στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα και αναδεικνυόμενος στη συνέχεια σε εθνικό ηγέτη και παγκόσμιο σύμβολο. Προσθέτω ότι ο Κινγκ δεν ηγήθηκε μόνο του κινήματος των πολιτικών δικαιωμάτων για τους αφροαμερικανούς, αλλά ένωσε μαύρους και λευκούς στον πόλεμο κατά της φτώχειας και εναντίον του πολέμου στο Βιετνάμ.

Την ίδια περίοδο, στη διαιρεμένη Ευρώπη μαινόταν ο ψυχρός πόλεμος και πάνω από την «Γηραιά Ήπειρο» πλανιόταν το φάσμα ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος.

Υπενθυμίζω ότι μία πυρηνική σύγκρουση ΗΠΑ-ΕΣΣΔ είχε πλησιάσει πολύ, το 1962, με την λεγόμενη «κρίση των πυραύλων της Κούβας», αλλά τελικά είχε αποφευχθεί, με παρεμβάσεις ηγετών του κινήματος ειρήνης, όπως ο Μπέρτραντ Ράσσελ και κυρίως διότι ο ηγέτης της Κούβας Φιντέλ Κάστρο είχε αποδεχτεί τον συμβιβασμό, με αντάλλαγμα να μην ξαναεπιχειρηθεί με εισβολή, η ανατροπή του από τις ΗΠΑ.

2.Ανίκητη αριστερά

Έρχομαι τώρα στο κύριο θέμα μου, που είναι ο Ελληνικός Μάης του '63. Ίσως να θεωρηθεί υπερβολικός ο τίτλος που επέλεξα, επρόκειτο όμως για μεγάλη κινηματική ανάταση του ελληνικού λαού, για «συναγερμό συνειδήσεων», σύμφωνα με έκφραση του τότε σπουδαίου περιοδικού «Επιθεώρηση Τέχνης». (1)

Μικρή αναδρομή στην ιστορία. Η Ελλάδα είχε βγει, το 1949, από έναν καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο, με αμέτρητες βαθείς πληγές και με «ανάπηρη» κοινοβουλευτική δημοκρατία, που φυτοζωούσε στην σκιά μιας αμαρτωλής μοναρχίας, η οποία χαρακτήριζε «μίασμα» τον κομμουνισμό.

Το ζήτημα της εθνικής ανεξαρτησίας είχε καταστεί κυρίαρχο με την μετεμφυλιακή επικράτηση ενός καθεστώτος αμερικανοκρατίας, που συνεπαγόταν την εγκατάσταση στη χώρα αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων και πυρηνικών όπλων, καθώς και την μετατροπή της σε «προμαχώνα» της Δύσης στην αντιπαράθεσή της με την Σοβιετική Ένωση. Αυτός ήταν ο λόγος που το τότε κυρίαρχο δόγμα της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας ήταν ο «από βορράν κίνδυνος».

Στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, τα προβλήματα ήταν τεράστια, καθώς η οικονομικά ημιαγροτική Ελλάδα έβλεπε την ύπαιθρο να ερημώνεται μετά τον εμφύλιο πόλεμο και πολλά από τα παιδιά της να αναζητούν την τύχη τους, είτε στην προσφυγιά στο ανατολικό μπλοκ είτε την μαζική μετανάστευση προς την Δύση, «στις φάμπρικες της Γερμανίας και του Βελγίου τις στοές», σύμφωνα με ένα τραγούδι του Στέλιου Καζαντζίδα. Καλό είναι να τα θυμόμαστε αυτά, σε μια περίοδο που δεξιόι και ακροδεξιόι στην Ελλάδα, παίζουν σε μικροπολιτικά «χρηματιστήρια» το προσφυγικό-μεταναστευτικό.

Η ήττα της αριστεράς στον εμφύλιο δεν σήμανε την πολιτική και ιδεολογική εξόντωσή της, αφού ήταν νωπή η ιστορία της Εθνικής Αντίστασης, διά της οποίας το ΚΚΕ και η ευρύτερη αριστερά είχαν αναδειχθεί σε εθνική δύναμη. Η ίδρυση της ΕΔΑ, το 1951, εξασφάλισε πολιτική έκφραση και στο παράνομο ΚΚΕ, του οποίου η παρανομία κράτησε 27 ολόκληρα χρόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο έμβλημα της ΕΔΑ υπήρχαν τρεις λέξεις «ειρήνη - δημοκρατία - αμνηστία». Με αυτά τα αιτήματα, καθώς και εκείνο της εθνικής ανεξαρτησίας, πέτυχε το 1958, να αναδειχθεί σε αξιωματική αντιπολίτευση στη Βουλή των Ελλήνων.

Του επιτεύγματος αυτού είχαν προηγηθεί μεγάλες νεολαιίστικες και λαϊκές κινητοποιήσεις για το Κυπριακό, για την εξέλιξη του οποίου, η ελληνική δεξιά είχε βρεθεί βαριά κατηγορούμενη. Μάλιστα, ο απαγχονισμός στην Κύπρο από τους

βρετανούς αποικιοκράτες των Καραολή και Δημητρίου, τον Μάιο του 1956, είχε πυροδοτήσει μεγάλες λαϊκές κινητοποιήσεις σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, που βάρβηκαν με αίμα, με τουλάχιστον έξι νεκρούς και δεκάδες τραυματίες. (2)

3. Από τον Νικηφορίδη στον Λαμπράκη

Μιλώντας για Ελληνικό Μάη του '63, δεν αναφέρομαι μόνο σε μια σύντομη περίοδο, αλλά σε ένα σύνολο κινημάτων και νεολαιίστικων αγώνων, που άρχισαν από την δεκαετία του 1950, με βασική συνιστώσα το ελληνικό κίνημα ειρήνης, που πρώτη απόπειρα οργάνωσής του ήταν το Φιλειρηνικό Μέτωπο Νέων, το οποίο ανέλαβε να διακινήσει την Έκκληση της Στοκχόλμης για την κατάργηση όλων των πυρηνικών όπλων, με ηγέτη τον 22χρονο γραμματέα της ΕΠΟΝ Παγκρατίου Νίκο Νικηφορίδη. Η δολοφονία του Νικηφορίδη, ύστερα από καταδίκη του σε θάνατο από έκτακτο στρατοδικείο, στις 5 Μαρτίου 1951 στη Θεσσαλονίκη, δεν είχε ανακόψει την ανάπτυξη του κινήματος ειρήνης, που από το 1955, είχε αποκτήσει πανελλαδική οργάνωση με την ίδρυση της Ελληνικής Επιτροπής για την Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη (ΕΕΔΥΕ). Το 1958, ιδρύθηκε και η Ελληνική Επιτροπή για την Διαβαλκανική Συνεννόηση, με πρόεδρο τον Σταμάτη Μερκούρη και αντιπρόεδρο τον Γρηγόρη Λαμπράκη, ο οποίος, το 1962, βουλευτής πλέον, εξελέγη αντιπρόεδρος και της ΕΕΔΥΕ.

Ως προσωπικότητα ο Λαμπράκης συγκέντρωνε πολλές ιδιότητες, αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης, πολυβαλκανιονίκης σε αγώνες στίβου, υφηγητής της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ηγέτης του ελληνικού κινήματος ειρήνης, με συμμετοχή και στο διεθνές κίνημα, ανεξάρτητος βουλευτής συνεργαζόμενος με την ΕΔΑ, οδοιπόρος του Μαραθώνα και του Ολντερμάστον.

Διέθετε λοιπόν, όλες τις ιδιότητες, την τόλμη και το θάρρος για να καταστεί ίνδαλμα της νεολαίας και του λαού της τότε χειμαζόμενης ελληνικής πατρίδας.

Ορόσημο της ελληνικής κινηματικής άνοιξης του '63 αποτέλεσε η πρώτη Μαραθώνια Πορεία Ειρήνης, που είχε χαρακτηριστεί και «ελληνικό Ολντερμάστον». (3)

Η οργάνωση της πορείας αρχικά ανακοινώθηκε από τον Σύνδεσμο Νέων για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό «Μπέρτραντ Ράσσελ», που είχε ιδρυθεί αρχές του 1963, με πρόεδρο τον φοιτητή της Νομικής Μιχάλη Περιστεράκη και γενικό γραμματέα τον φοιτητή της Φυσικομαθηματικής Νίκο Κιάο. Στην ιδέα της Μαραθώνιας πορείας είχε προσχωρήσει και η Ελληνική Επιτροπή για την Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη (ΕΕΔΥΕ), παρά τους αρχικούς δισταγμούς της.

Η απαγόρευση της πορείας από την κυβέρνηση της ΕΡΕ υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή πυροδότησε μεγάλες λαϊκές αντιδράσεις, καθώς και ένα πλατύ διεθνές κίνημα αλληλεγγύης με τον ελληνικό λαό. Ο ίδιος ο ηγέτης του βρετανικού και διεθνούς αντιπυρηνικού κινήματος, φιλόσοφος Μπέρτραντ Ράσσελ, είχε δηλώσει, παρά τα 93 χρόνια του ότι θα ταξίδευε στην Αθήνα για να λάβει μέρος στην πορεία.

Παρά την απαγόρευση και την τρομοκρατία που είχε εξαπολυθεί από το κράτος της δεξιάς και το παρακράτος, η πορεία πραγματοποιήθηκε από τον Γρηγόρη Λαμπράκη και λίγους συνοδοιπόρους, όσους μπόρεσαν να ξεφύγουν από τα πυκνά μπλόκα της αστυνομίας κατά μήκος της Λεωφόρου Μαραθώνος μέχρι την Αγία Παρασκευή, αποτελώντας πράξη πολιτικής ανυπακοής στις τότε συνθήκες, κάτι που πρέπει να πιστωθεί στην τότε ηγεσία της αριστεράς.

Μετά την πορεία, ο Λαμπράκης έγινε πάλι «κόκκινο πανί» για το παλάτι και το παρακράτος, επειδή ταξίδεψε στο Λονδίνο για να συμπαρασταθεί στο αίτημα της Μπέτυς Αμπατιέλου για απελευθέρωση του συζύγου της και όλων των πολιτικών κρατουμένων, με αφορμή την επίσκεψη της βασίλισσας Φρειδερίκης στην βρετανική πρωτεύουσα. Έτσι είχε στηθεί το σκηνικό για να δολοφονηθεί, στις 22 Μαΐου 1963, ο Μαραθωνοδρόμος της Ειρήνης στην Θεσσαλονίκη, η οποία μετεμφυλιακά, είχε μετατραπεί σε άντρο των κάθε λογής δοσίλογων και παρακρατικών.

4. Κινηματική Έκρηξη

Η δολοφονία του Λαμπράκη ήταν ο καταλύτης για το πέρασμα του λαϊκού κινήματος σε νέα φάση, ιδιαίτερα στο χώρο της νεολαίας. Στις 9 Ιουνίου 1963, δημοσιεύτηκε η ιδρυτική διακήρυξη της Δημοκρατικής Νεολαίας «Γρηγόρης Λαμπράκης, με πρωτοβουλία του Μίκη Θεοδωράκη και συμμετοχή κορυφαίων καλλιτεχνών και αγωνιστών της αριστεράς. (4)

Είχε προηγηθεί ο μεγάλος λαϊκός ξεσηκωμός στην κηδεία του Λαμπράκη, όπου είχε κυριαρχήσει το σύνθημα «κάθε νέος και Λαμπράκης». Το τι σήμαινε εκείνη η κηδεία για το λαϊκό κίνημα, αποδόθηκε ως εξής από την συγγραφέα Διδώ Σωτηρίου: «Ζήτησαν να σκοτώσουν την ειρήνη, την λεβεντιά, την ανθρωπιά. Μα σκοτώνεται ποτέ ο ήλιος; Η Ελλάδα σύσσωμη είναι στο πόδι, όχι για ταφή, αλλά για ανάσταση».

Το μεγάλο εκείνο και πλατύ κίνημα συνοδεύτηκε από μια πολυδιάστατη πολιτιστική άνοιξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι στις 7 Ιανουαρίου 1964, με συνέντευξη τύπου στο Θέατρο Χατζηχρήστου ανακοινώθηκε διά του Μίκη Θεοδωράκη πανελλαδική πολιτιστική εξόρμηση με στόχους: την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, την ίδρυση Λαϊκού Πανεπιστημίου, την εξυγίανση / μαζικοποίηση του Αθλητισμού, τη δημιουργία λεσχών πολιτισμού σε κάθε χωριό και σε κάθε συνοικία, την καθιέρωση ετήσιου Φεστιβάλ της Ελληνικής Νεολαίας. (5)

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη, αν δεν ανέφερα ότι ο Ελληνικός Μάης του '63 ενσωμάτωσε το ανυπότακτο και εξεγερτικό πνεύμα της Εθνικής Αντίστασης και των ηρώων της μετεμφυλιοπολεμικής περιόδου, του Μπελογιάννη και του Νικηφορίδη, των δεσμών της Μακρονήσου και άλλων τόπων εξορίας και της παράνομης ΕΠΟΝ που στελέχωσε τα μετεμφυλιοπολεμικά αριστερά νεολαιίστικα κινήματα (Γραμματέας της ΕΠΟΝ Παγκρατίου ήταν ο πρωτομάρτυρας της ειρήνης Ν. Νικηφορίδης).

Να σταθώ σύντομα και στα αποτελέσματα της ελληνικής κινηματικής έκρηξης του 1963. Οδήγησε στην παραίτηση της κυβέρνησης Καραμανλή, τον Ιούνιο του 1963, που είχε συνέχεια την ήττα της ΕΡΕ στις εκλογές του Νοέμβρη 1963 και στις εκλογές του Φλεβάρη 1964.

Δυστυχώς η πορεία για την δημοκρατική και ειρηνική ανάπλαση της χώρας ανακόπηκε με το στρατιωτικό φασιστικό πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967, του οποίου προηγήθηκε το παλατιανό πραξικόπημα για την ανατροπή της κυβέρνησης Γεωργίου Παπανδρέου, που επίσης ξεσήκωσε την νεολαία και τον λαό σε ένα σύνολο κινητοποιήσεων που ονομάστηκαν «Ιουλιανά». Η σχέση της χούντας με το παρακράτος που δολοφόνησε τον Λαμπράκη αναγνωρίστηκε μεταδικτατορικά από τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, που γράφει στην εργασία του Πώς φθάσαμε στην 21^η Απριλίου 1967 «Ακόμα και στα επεισόδια που οδήγησαν στις 22 του Μάη 1963 στο θανάσιμο τραυματισμό του βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη μπορεί να είχε βάλει τον δάκτυλό της η ομάδα των αξιωματικών που έκανε το πραξικόπημα του Απριλίου...».

Οι συνέπειες της χουντικής διακυβέρνησης την περίοδο 1967-74 είναι πολύ γνωστές και ακόμα διαρκούν, αφού το αποκορύφωμά τους ήταν το πραξικόπημα στην Κύπρο, που άνοιξε την «κερκόπορτα» για την τουρκική εισβολή και κατοχή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 *Επιθεώρηση Τέχνης, Μάιος 1963*

2 *Χρήστος Λάζος, «Ελληνικό Φοιτητικό Κίνημα 1821-1973», εκδόσεις Γνώση, 1987*

3 *Η αντιπυρηνική πορεία Ολντερμάστον- Λονδίνο, διάρκειας τεσσάρων ημερών, οργανωνόταν από το 1958, από την Βρετανική Εκστρατεία για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό (Campaign for Nuclear Disarmament- CND). Στην πορεία του 1961, είχε λάβει μέρος για λογαριασμό του περιοδικού Δρόμοι της Ειρήνης, ο Γιάννης Θεοδωράκης, το 1962 ο Μάρκος Δραγούμης και το 1963, πολυμελής αντιπροσωπεία από τους Γρηγόρη Λαμπράκη, Λεωνίδα Κύρκο, Μανώλη Γλέζο, Σπύρο Λιναρδάτο και Μπέτυ Αμπατιέλου. Στις 14 Απριλίου 1963, είχε ολοκληρωθεί η πορεία του Ολντερμάστον στο Χάιντ Παρκ, από την οποία ο Λαμπράκης είχε πάρει μαζί του επιστρέφοντας στην Ελλάδα, το πασίγνωστο πανό με την λέξη ΕΛΛΑΣ στην μία πλευρά και GREECE στην άλλη.*

4. *Την διακήρυξη υπέγραψαν οι Αλεξανδράκης Αλέκος, Αργυράκης Μίνως, Γεωργόπουλος Νίκος, Γιάνναρος Γρηγόρης, Δρούζας Δημήτρης, Θάνος Γιώργος, Θεοδωράκης Μίκης, Καραχάλιος Δ., Κατηφόρης Γιώργος, Κατράκη Βάσω, Κουνάδης Αργύρης, Κούνδούρος Νίκος, Λεντάκης Ανδρέας, Λυγίζος Μήτσος, Μανιάτης Γιώργος, Μπάρλας Φαίδρος, Μπόζεμπεργκ Ιων, Μποστταντζόγλου Μέντης (Μποστ),*

Μυλωνάκης Μανώλης, Πάγκαλος Θόδωρος, Παπαθανασίου Ασπασία, Περγιάλης Νότης, Περιστεράκης Μιχάλης, Ποντικάκης Αντώνης, Ροδόπουλος Β., Σκούρα Δάφνη, Τσεκούρας Νίκος, Τσουκνίδας Θανάσης, Τσουκόπουλος Οδυσσέας, Χαραλαμπίδης Γώργος.

5. Περιοδικό Δρόμοι της Ειρήνης, Ιανουάριος 1964

Τι είναι το ΠΑΔΟΠ

Το Παρατηρητήριο Διεθνών Οργανισμών και Παγκοσμιοποίησης (ΠΑΔΟΠ) είναι επιστημονικό σωματείο, συνεργαζόμενο στενά με τον ΟΗΕ, κυρίως για θέματα ειρήνης και αφοπλισμού. Ιδρύθηκε το 2001, από στελέχη διαφόρων φιλειρηνικών οργανώσεων. Είναι μέλος του Διεθνούς Γραφείου Ειρήνης (Νόμπελ Ειρήνης 1910), στου οποίου το Συμβούλιο εκπροσωπείται. Επίσης μετέχει ενεργά στην Διεθνή Εκστρατεία για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων- ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons).